

RAZVOJ IN DELO VETERANSKIH IN "UPOKOJENSKIH" FOLKLORNIH SKUPIN

ANDREJ KOŠIČ

UVOD

Na dopis, ki sem ga po dogovoru z Bojanom Knificem 26. februarja 2005 poslal na 18 naslovov (17 skupinam in JSKD Ruše kot organizatorju vsakoletnih srečanj veteranskih in upokojenskih skupin), so se v glavnem odzvali vsi, razen obeh skupin iz Prlekije, o katerih pa iz različnih srečanj z njimi tudi že nekaj vemo. Obljuba, da podrobneje opišejo svoje začetke in poznejše delovanje, veže še Branko Moškon iz Kresa, Mitjo Ocvirka iz Celjske FS ter Emono iz Ljubljane. Prispevek sem skušal sestaviti brez omenjenih podatkov; upam, da bo kljub vsemu za zdaj ustrezal osnovnemu namenu, da v njem opišem predvsem osnovne značilnosti pojava omenjenih skupin v slovenskem prostoru, nekaj značilnih okoliščin v zvezi z nastankom in poznejšim delovanjem, "množičnost" pojava po stanju v začetku leta 2005 ter nekaj programskih značilnosti in dosedanjih dosežkov oziroma uspehov.

SPLOŠNO O POJAVU

Najprej o imenu, kar so nekateri kolegi v svojih prispevkih tudi izpostavljali. Ne da bi se preveč spuščal v semantično področje, ugotavljam, da (če si lahko sposodim primerjavo) "etnično čistih" tovrstnih skupin ni. Mogoče je zaslediti značilno razliko le v pogledu nastanka. Nekdaj in tudi še danes najbolj uveljavljene folklorne skupine, lahko bi jim rekli kar "1. slovenska folklorna liga", npr. France Marolt, Tine Rožanc, Emona, Koleda, Študent ipd., so dobile svoje "veterane" na sicer ne popolnoma enak način, lahko pa bi rekli na podoben. Ob eni od okroglih obletnic so se pač bivši člani, ki so v mladih letih tvorili jedro takratne aktivne skupine, dogovorili, da se ponovno dobijo na kakšni vaji in poskusijo, koliko plesov jim je še ostalo v spominu po enem, dveh ali več desetletjih, ali pa (kot npr. Tine Rožanc) kar za svoj prvi nastop v "zrelejših" letih naštudirajo svojim sedanjim letom primerno plesno postavitev. Te vrste skupin so bile v začetku svojega sedanjega delovanja brez dvoma predvsem ali pa v celoti veteranske, v poznejših letih z odhodom posameznih članov v pokoj, pa nekatere od njih vsaj delno upokojenske.

Ob tem je morda treba še posebej omeniti malce specifično formalno obliko nastanka današnjega Cofa. Prvotna kratica sicer izvira iz naziva Maroltove skupine, ki

je svoje starejše člane poimenovala "Klub odpisanih (tudi onemoglih) folkloristov". Pri AFS France Marolt je že v prvi polovici leta 1978 delovala ad hoc zbrana skupina veteranov na rednih tedenskih vajah, da bi nastopala na 30. obletnici AFS. Ena od najstarejših članic se je npr. redno vozila na vaje iz Kopra. Delo sta tedaj usmerjala Meta Benčina in občasno Mirko Ramovš, rezultat omenjenih vaj je bil nastop na 30. obletnici skupine konec meseca junija 1978 v ljubljanskih Križankah; potem je delo zamrlo.

Začetek organiziranega trajnejšega delovanja omenjene skupine pa seže v leto 1981, ko je formalno nastala Folklorna sekcija Kulturno-umetniškega društva dr. Lojz Kraigher Kliničnega centra in Medicinske fakultete iz Ljubljane. Njen "boter" je bil takratni predsednik omenjenega KUD-a, sicer dobro znani "maroltov dohtar" prof. dr. Fedor Pečak. Danes skupino Cof - tudi z novim pomenom kratice (Klub optimističnih folkloristov) - sestavljajo pretežno veterani - bivši maroltovci, rožanci in emonci, vmes se pa najde tudi že kakšen upokojenec.

Drugi tip tovrstnih skupin predstavljata npr. Folklorna skupina Društva upokojencev Kamnik in Folklorna skupina Društva upokojencev Naklo. Obe sta, dve leti pozneje kot Veteranska folklorna skupina Tine Rožanc iz Ljubljane, nastali sredi 90. let preteklega stoletja. Lahko zapišem, da sta "botrovali" predvsem dve dejstvi: izrazit val upokojevanja zelo kmalu po slovenski osamosvojitvi in zanimanje za neko obliko rekreacije, združeno tudi z interesom za ljudski ples, ki so ga vsaj nekateri od njihovih članov že kdaj gojili. Pri tem je bila večina takratnih in je tudi večina današnjih članov za razliko od prejšnjih, pretežno veteranov, po statusu že upokojencev. Pa še nekaj, velika večina je pričela učenje ljudskega plesa šele v svojih "zrelih" letih, torej po 50. ali celo po 60. letu. Povprečna starost obeh omenjenih skupin je prek 60 let; to velja tudi za obe folklorni skupini iz Prlekije in FS KUD Svoboda iz Bistrice ob Dravi, dobro znane kot prizadevne organizatorice zdaj že tradicionalnega (letos že sedmega) srečanja veteranskih in upokojenskih folklornih skupin Slovenije.

Folklorna skupina Društva upokojencev Naklo pri izvajanju odrske postavitve Plesi Podjune in Mežiške doline na Le plesat me pelji 2004 v Beltincih.
Foto: Janez Eržen.

Zapis ne bo popoln, če ne omenim še tretjega tipa, ki predstavlja pravo sožitje generacij. Ena takšnih skupin deluje v Ravnah na Koroškem (FS pri KD Prežihov Voranc, starost od 16 do 74 let), druga podobna pa v Kopru (FS Mandrač), pri kateri so starostne razlike manj izrazite, združuje pa prav tako še delovno aktivno in upokojsko generacijo.

Omenim naj še eno specifično veteransko skupino, ki izvira iz bivših članov FS Karol Pahor iz Pirana; za zdaj se udeležujejo še bolj pevsko, upajo pa, da jih bo kmalu toliko, da bodo lahko tudi javno zaplesali.

Za konec splošnega dela naj zapišem še nekaj malega o ciljnih delovanj.

Prednostna je brez dvoma skrb za lastno zdravje oziroma rekreacija. Dobro je znano, kako je gibanje neobhodno potrebno za zdrava starejša leta človekovega življenja. In ples je tudi in predvsem to.

Tako rekoč skoraj pri vseh veteranskih in upokojskih folklornih skupinah usmerjajo programe, prirejajo odrske postavitve plesov in pesmi ter vodijo vaje mentorji, ki so si z dolgoletnim delom pri folklornih skupinah, večinoma pa tudi na posebnih seminarjih za vodenje folklornih skupin pridobili ustrezna znanja. Zato delovanje ni motivirano le z ohranjanjem zdravja, ampak teži tudi k ohranjanju in poustvarjanju narodove plesne, pevske, instrumentalne in oblačilne kulture; ponekod navedeno dopolnjuje tudi obujanje običajev, o katerih imamo na razpolago še verodostojne vire.

Aktualni mentorji so brez dvoma tudi porok primerne kakovosti v izvedbi nastopov.

Ne nazadnje to potrjujejo številni nastopi doma in v tujini. Nekatere veteranske skupine so se v preteklosti udeleževale priznanih folklornih festivalov v organizaciji CIOFF-a, ki slovi po zelo kakovostni mednarodni konkurenci. Število nastopov nekaterih skupin danes že presega stotico, nekaj se jih že približuje številki 200!!!

Še en pomemben motivacijski faktor je gotovo - druženje. Oblike tega so številne, od rednih vaj (enkrat do dvakrat tedensko), nastopov in turnej do skupnega proslavljanja "okroglih" rojstnih dni, skupnega dopustovanja itd. Kot zanimivost naj navedem, da je kot ena prvih veteranskih skupin pričela delovati FS Sava že ob koncu 80. let. Generacija plesalk in plesalcev, pretežno iz 70. let, ki se je kar "množično" poročala med seboj, je do danes opravila kakšnih 20 posameznih nastopov ob različnih priložnostih. Značilno je, da v zadnjih letih vse manj in manj nastopa (problem je premalo sodelujočih na vajah in nastopih), večina omenjenih parov pa še vedno skupaj dopustuje in ne uide jim nobena okrogla obletnica rojstva kakega "člana".

In končno naj omenim še po svoje značilen pojav v zadnjih dveh letih. Pri treh znanih folklornih skupinah

(Emona, Koleda, Celjska folklorna skupina) so veterani s svojim delom pri organizaciji nastopa ob okrogli obletnici skupine omogočili uspešno izvedbo omenjenih jubilejnih nastopov.

PROGRAMSKA USMERITEV

Načeloma ni mogoče oporekati Mirku Ramovšu, da naj bi bil program omenjenih skupin prilagojen psihofizičnim zmožnostim plesalcev. Konkretno pa tudi pri tem velja nekaj relativnosti.

Večina veteranskih skupin (veterani Tineta Rožanca so pri tem izjema) je pričela svoje delo na vajah, kjer so obnavljali nekdanji program. Ta je bil "zacementiran" v tako imenovanem avtomatskem spominu. Le redko so večji ali manjši del svojega programa postavili na novo. Vendar je pri mnogih pretežno veteranskih skupinah (Cof, Emona, Koleda, CFS ipd.) težišče še na programu plesov in pesmi skupin, iz katerih izvirajo. Različic je tu veliko: od dopolnjevanja plesnega programa z enim ali dvema spletoma plesov in pesmi do osnivanja pevske skupine z novim programom, ustreznega prilagajanja "južnega" programa itd. Nekaj pretežno upokojskih skupin se čvrsto drži programa plesov, pesmi in običajev iz svoje regije (npr. DU Javornik - Koroška Bela in DU Kamnik - Gorenjska, obe skupini iz Prlekije); s takšne vrste programom nastopa tudi starostno najbolj mešana FS Prežihov Voranc. Kakšna od upokojskih skupin je že malce skrenila (npr. DU Naklo ima poleg štirih spletov z Gorenjske še enega s Koroške). Omembe vredno je tudi dejstvo, da je večina teh spletov nastala postopoma (na novo) in je bolj ali manj prilagojena zmožnostim članov skupin.

FREKVENCA VAJ IN NASTOPOV

Skupine redno vadijo enkrat do dvakrat tedensko (nekateri, npr. Tine Rožanc, po 2 do 3 ure), letno imajo 15 do 20 nastopov. Seveda so tudi pri tem valovanja, upoštevajoč priprave za gostovanja na festivalih ali priprave za okrogle obletnice skupin, ko se intenzivnost vaj brez dvoma poveča.

OBLAČILA IN ČLANSTVO

Če omenim najprej, kako je s številom članov, potem bi iz podatkov ter po presoji za skupine, ki tega niso navedle, lahko sklepal, da v veteranskih in upokojskih folklornih skupinah v Sloveniji trenutno deluje kakšnih 300 folklornikov (s toleranco 10 do 15 % v eno ali drugo smer).

Kostume si ponekod izposojajo od aktivne skupine oziroma društva. V teh primerih je značilen pojav, da so se v letih, ko se veterani niso pojavljali v njih, "precej uskočile" ...

Nekatere (posebej novonastale upokojske) skupine so vsaj del ali pretežni del svojih oblačil kupile z denarjem svojih članov, pri tem so sodelovali tudi sponzorji ali občine, odvisno od posluha. Ker sem imel priložnost vide-

ti večino omenjenih skupin, lahko trdim, da so kostumi večinoma skrbno urejeni in tudi dovolj verodostojni. Seveda je treba zadnje trditve razumeti relativno, pač glede na čas, v katerem so posamezna oblačila nastala, ker izvirnikov najbrž ni pri nobeni skupini.

✧ SKLEP

Navedel sem nekaj, po mojem mnenju, najznačilnejših podatkov, ki kažejo na dosednji razvoj in današnje stanje veteranskih in upokojenskih folklornih skupin v Sloveniji.

Če upoštevamo, da pred dobrimi 20 leti tovrstnih skupin skoraj ni bilo, potem lahko ugotavljamo, da se je pojav razširil v relativno kratkem času. Spodbudile so ga vedno daljša življenjska doba, vedno izrazitejše težnje po bolj zdravem življenju, prepletenim s čim več gibanja, dodatno pa izrazit val upokojevanja pred nekaj leti ter "odraslost" precejšnjega števila bivših folklornih plesalk in plesalcev. Ti so po svojem aktivnem obdobju, ko so bili stari okrog 20 let, oblikovali družine, utrdili svoj materialni položaj in pomagali odrasti svojim otrokom, zdaj spet našli čas, da vsaj del svojega prostega časa posvetijo nekaj in še zdaj ljubim konjičkom.

Po obsegu predstavljajo veteranske in upokojenske folklorne skupine približno eno desetino delujočih odraslih folklornih skupin v državi. Ne vem, ali je to malo ali veliko. Izhajajoč iz razlogov, zakaj je do omenjenega pojava prišlo, in na podlagi zanimanja, ki ga kažejo nekateri bivši plesalci in plesalke v krajih, kjer takšnih skupin še ni,

bi lahko sklepali, da bo število tovrstnih skupin v bližnji prihodnosti še naraščalo.

In čisto za konec še spisek do zdaj znanih veteranskih in upokojenskih folklornih skupin v Sloveniji:

1. Folklorna skupina Cof - KD Klub optimističnih folkloristov - Ljubljana
2. Folklorna skupina Tine Rožanc - veterani - Ljubljana
3. Folklorna skupina Emona - veterani - Ljubljana
4. Folklorna skupina Bela krizantema - veterani KUD Študent - Maribor
5. Sok - Skupina osivelih kolednikov - Velenje
6. Celjska folklorna skupina - veterani - Celje
7. Folklorna skupina Kres - veterani - Novo mesto
8. Folklorna skupina Val - veterani - Piran
9. Folklorna skupina Sava - veterani - Kranj
10. FS pri Društvu upokojencev Javornik - Koroška Bela
11. Starejša FS KUD Svoboda - Bistrica ob Dravi
12. FS Društva upokojencev - Kamnik
13. FS KUD Prežihov Voranc - Ravne na Koroškem
14. FS Mandrač - Koper
15. FS Društva upokojencev - Ljutomer
16. FS Prlek - Ljutomer
17. FS Društva upokojencev - Naklo

Folklorna skupina Društva upokojencev Ljutomer pri odškem prikazu zlate poroke. Medobmočno srečanje odraslih folklornih skupin v Murski Soboti leta 2003.

Foto: Janez Eržen.